

կարգ են և սահման, և միանգամայն կարօտին առաջնորդութեան նախա- կարգելով ումեք. որպէս ոչխարքն հովուին, եւ աշակերտքն վարդապետին, և ընտանիքն տանուտեառն, և ծառայքն տերանց, և զօրքն զօրավարին, և իշխեցեալքն իշխանին, և աշխարհ ինքնակալ թագաւորին . . . :

Այսպէս և Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս ոչ եթող զեկեղեցին իւր սուրբ առանց հովուաց եւ Առաջնորդաց անիննամ մնալ և անկարգ. այլ ամբողջոյ մարգարէիւք, պարսպեաց առաքելովք, պատկազարգ արար մարտիրոսօք, զուարճացոյց վարդապետական բանիւ ըստ Առաքելոյ, թէ զօրս եդ Աստուած յեկեղեցւոյ, այս են՝ նախ զԱռաքեալն, երկրորդ զՎարդապետս, երրորդ զՎարդապետս, եւ այս հրաման և իշխանութիւն ըստ կարգի հոգեւորական պետութեան 'ի Տեառնէ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ, աւանդեալ սրբոյ Եկեղեցւոյ. մանաւանդ Հայաստանեայց, Տինա՝ և եկեղեցիդ իմ՝ նորաստակ սուրբ Յովհաննէս Աւետարանիչ և սիրելի աշակերտ ՏեառնՅմեայ Յիսուսի Քրիստոսի, որ 'ի Թէքիրտաղ մայրաքաղաքիդ կառուցեալ է բազում աշխատութեամբ և 'ի հերուն հետէ տարիայի եւ փափաքէի վերանորոգման գեղեցկատես և պատուական ծովահայեաց սուրբ Եկեղեցւոյդ, վասն որոյ և պարգեւոյն բարեաց, Հոգին Սուրբ Աստուած ճշմարիտ առաջնորդեաց եւ 'ի կատար հասոյց եւ զհոգեւոր փափաքն իմ լոյց, և զխնդիրքն իմ բազմաժամանակեայ կատարեաց. Փառք բարերարին Աստուծոյ, զի իբրեւ արեգակ փայլի 'ի մէջ աստեղաց. որք և բուն վարդապետաց օթեւան և ասպնջական գոյով զարգացեալ էք, հաստատուն կերակրօք, և ոչ կարօտացաք կաթին և առակաց կամ օրինաց:

Եւ ես վարժեցի զձեզ ըստ կարօղութեան ձերում հոգեւոր մշակութեամբ, 'ի վայրի զաւարւոյ բնակեցոյցանելով եւ 'ի ջուրս հանգստեան սնուցի զձեզ ըստ հրամանի Փրկչին Աւետարանական բանիւն, վասն զի ստուգիւ գիտեմ, զի լուեալ եմ 'ի ձերոց ձերոց, վասն զի լուսահոգի Քրիզոր վարդապետն որ էր նախկին Առաջնորդն ձեր քաղաքիդ այդմիկ, որ իսկապէս իբրեւ զճաշ պայծառ փայլէր յեկեղեցւոյդ ձերում. որում հոգւոյն Տէրն ողորմեացի, եւ զկնի եկեց նորա յաշխարհէս թէպէտ և առ ժաւ մանակեայ ինչ աւուրբք սուղ ինչ աղօտանալ թուեցաւ Եկեղեցւոյ ձերում 'ի ձեռն ոմանց կեղծաւորեալ խաբեբայից որպէս զխորհրդացեալ Ամենայնիս եւ զՄովսէսացիս, կրկին ողորմութեան Աստուծոյ նշոյլ ծագեաց 'ի վերայ ձեր:

(Շարունակիւի:)

Ե Դ Ե Ս Ի Ա.

Թէպէտ ամենուրեք և ամեն Հայաբնակ գաւառաց և քաղաքաց մէջ Ազգային յառաջագիմութեան եւ լուսաւորութեան համար տեղի ունեցած շարժմանց լուրերն ամեն յառաջագիմասէր, ազգասէր և հայրենասէր Հայ սրտերու բերկրառիթ և մխիթարական են. սակայն բազդատմամբ տեղեաց՝ դրից եւ բնակչաց բարոյական և նիւթական վիճակին, աւելի մխիթարական եւ քաջալերիչ են Հայ սրտերու մանաւանդ այն Հայաբնակ գաւառաց և քաղաքաց յառաջագիմական խլրտումներն, որք Աօլոյ խորերը, ամեն

հաղորդակցութենէ զուրկ . տգիտութեան , ազքատութեան և անքաղաքակիրթ բարբարոսաց բռնութեան ենթակայ լինելով՝ հազիւ իրենց ցաւերովը մորմարելու եւ բաղմաքիրան աշխատութեամբ օրտայահիկ պարէն նին ձեռք ձգելու ժամանակ ունին . մանաւանդ մի այսպիսի խռոնաշիւթ և տարտամ ժամանակի մէջ , ուր Տաճկաստանի ամեն կողմերն եւս անխիղճ բռնաւորներ ժամանակի ընթացքէն օգուտ քաղել կամենալով , իրենց բռնութեան և անգթութեան յուժը առաւել եւս ծանրացուցած են աւելի համարձակ և անգթօրէն հարստահարելով արդէն սղքատ և հազիւ ասրելու ձեռնահաս խեղճ հասարակութիւնը :

Եդեսիա քաղաքն եւս , որ կ'իյնայ 'ի Միջագետս Ասորոց և երբեմն իբրեւ մայրաքաղաք Հայոց թագաւորութեան՝ բաւական համբաւ ունի պատմութեանց մէջ , թէեւ ունի բաւական Հայ բնակիչ . սակայն իւր դրից և տեղւոյն հեռաւորութեան սրտաճառաւ վաճառականական գիւրութիւններէ և յառաջագէմ քաղաքացի հաղորդակցութիւններէ զուրկ լինելով՝ վերոյիշեալ դաւառաց նման բողբոջին զուրկ մնացած է ցարդ թէ՛ նիւթական և թէ՛ բարոյական յառաջագիմութիւններէ , որոյ պատճառաւ Եդեսիաբնակ Հայն բողբոջին տգէտ և անհմուտ իւր կրօնի , իւր եկեղեցւոյ և իւր ազգութեան էութեան եւ յարգութեանը՝ դիւրագին որս դարձած էր պապական և բողբոջական ճարպիկ որսորդաց անյատակ ուռկանին . որոյ վրայ մրցման և շահատակութեան ընդարձակ ասպարէզ բացուած էր Սրբոյն Պետրոսի փոխանորդին և Լուտերի անձնուէր սպասարկուաց մէջ զիրեար դերադանցելու և մի անհովիւ և տառապալիկ

հօտ խաղառսպուռ կողոպտելու մտախն , որոյ առթիւ 1872ին դարձեալ առիթ ունեցեր ենք Սիժն ամսաթերթի միջոցաւ մեր ցաւակցութիւնը յայտնելու :

Ահաւասիկ մի այսպիսի թշուառ և բոլորովին անյոյս կացութեան մէջ գտնուող ժողովրդոց երբ յառաջագիւ մական և լուսաւորութեան շարժումն տեղի կ'ունենայ , արդարեւ աւելի ուրախաւիթ է եւ միւրթարական քան այնպիսի տեղեաց յառաջագիւ մական մեծամեծ ձեռնարկութիւններն , որոց դիրքն ու վիճակը կը ներէ իրենց աւելի մեծ և օգտակար և հիմնաւոր գործառնութեանց ձեռնարկելու . ինչպէս են Կ . Պօլսոյ , Զմիւռնիոյ և այլ այսպիսի Հայաբնակ քաղաքացի վիճակներն :

Եդեսիոյ մեր Պ . թղթակցէն ստացանք այս անգամ մի թերթ Ազգային լրագիր Զեդէ-Հայրենաց վերնագրով , որոյ հրատարակութիւնը կը թուի թէ 76 Սեպտեմբեր ամսոյ վերջն սկսած է . քանզի յիշեալ թերթն կիսամսեայ է և մեր ձեռքն անցածը ութերորդ թիւն է 77 . Յունվար 15 թուականաւ . սոյն թերթն որ ձեռագիր է չորս փորրադիր երեսէ կը բաղկանայ՝ որոյ պարունակութիւնն է ազգային դպրոցական հանգէսներու նկարագրութիւններ , Ազգային յառաջագիմութեան և լուսաւորութեան վերաբերեալ սրտաշարժ յորդորակներ եւ ճառախօսութիւններ . երբեմն եւս տեղական նշաւաւոր դէպքեր և հանելուկներ , թերթի խմբագրութեան տեղին է Պ . Յակոբ Արեւեան բարեջան վարժապետի վարժարանը և խմբագիրն է Պ . Արամ Յ . Բրուտեան , զոր թէեւ ճանաչելու պատիւը չունիմք , սակայն իբրեւ Ազգի յառաջագիմութեան և զարգացման նախանձախնդիր և իւր Հայրենեաց ու Հայրենակցաց լուսաւորու

Թեան փափարող բարեկիր պատանի՝ հոգևով սիրելով զնա, կը շնորհաւորեմք իւր յայտ բարենպատակ ձեռնարկը իրեն կարողութիւն և խմատութիւն սոյն Ազգասիրական բայց զբժուարին ձեռնարկին մէջ և իւր նորին ծայ Թերթին յարատեւութիւն եւ զարգացումն բարեմաղթելով։

Յիշեալ Թերթին հետ կայր նաեւ մի յաւելուած Յունվար 1 ամսաթիւ որոյ պարունակութենէն կ'իմացուի որ Եդեսիոյ մէջ սոյն տարւոյ Յունվար ամսոյ մէկին՝ մի Ազգային ընկերութիւն կազմուած է յիշեալ բարեջան Պ. Յ. Արեւեանի ջանիւք։ որոյ նպատակն է Ազգային ժողովրդական թանգարան մը հաստատել Եդեսիոյ մէջ, որն որ Ազգային ընթերցարանի եւս կերպարանք ունենալով անոր եւս պիտի ծառայէ առ ի չգոյէ առանձինն ընթերցարանի, սոյն ընկերութեան անդամակցող անհատներն պիտի վճարեն ըստ կարողութեան մի շաբաթական տուրք, յորոյ գոյացած գումարով հետզհետէ գրեանք բերել պիտի տան ըստ յարմարութեան իրենց պիտոյից։ Մենք սոյն բարենպատակ ընկերութեան հաստատութիւն, յարատեւութիւն եւ յառաջադիմութիւն մաղթելով՝ պարտք կը համարինք նաեւ մեր շնորհակալութիւնը մատուցանել այս առթիւ Արեւեան Պ. Յակոբին, որ ազգասիրական ազնիւ զգացմամբ սոյն օգտակար խորհուրդն երկնած և գովելի եռանդով աշխատելով յաջողած է սոյն ընկերութիւնը կազմել, որ եթէ նախորդ ընկերութեանց բազմին հանդիպելու տարաբաղդութիւնը չունենայ, սիրով միութեամբ եւ յարատեւ աշխատութեամբ կրնայ Եդեսիոյ բարերարն հանրիսանալ, որոյ փառաց Պ. Յ. Արեւեանն եւս մասնակից է իրաւամբ իւր գովելի եւ

եռանդուն աշխատութեան առթիւ, ուստի մեր կողմէն յատուկ կը խրնդրուի Պ. Յ. Արեւեանէն որ մեծ հոգեւ ուշադրութիւն դարձնէ իւր սոյն բարենպատակ նոր ձեռնարկին, որպէս զի յաջողի արգեամբ օգտակար ընել զայն Ազգին, որուն համար ամբողջ Եդեսիաբնակ Հայոց հետ մենք եւս մեր սրտի անկեղծ շնորհակալութիւնը հրապարակաւ իրեն նուիրելու պատրաստ եմք։

Յիշեալ բարենպատակ ընկերութեան վրայ այսքան ծանօթութիւն բաւական համարելով՝ հոս կը գնեմք նորա կանոնագրութիւնը՝ ի ծանօթութիւն։

Կանոնագրութիւն ընկերութեան
Թանգարանի։

Յօդուած. Ա. Ամէն ընկեր պարտաւոր է առ նուազն 10 փարայ շաբաթական վճարել. վճարումը գրքով կամ մէկ օրինակ լրագրով ալ կրնայ կատարուիլ, միայն թէ գործադիր ժողովը կարեւոր դատէ տրուած գիրքը։ Ընկերութիւնը կը հրաժարեցնէ այն անդամը, որ եօթը շաբաթ անվճար կ'անցնէ իւր բաժանորդագիրը։

Բ. Ընդհանուր բաժանորդք իրենց միջէն կ'ընտրեն մի Ատենապետ և մի Ատենադպիր։ Ատենապետը կրնայ վարժարանիս պաշտօնեայներէն եւս լինիլ, որ միայն ի հարկին ընդհանուր ժողով գումարելու պաշտօն պիտի ունենայ։

Գ. Նոյնպէս ընդհանուր բաժանորդք պիտի ընտրեն իրենց միջէն մի գործադիր ժողով որ պիտի բաղկանայ մի Ատենապետէ, Ատենադպրէ, Գանձապետէ և մի Դրամահաւաքէ որոց պիտի միանայ նաեւ ընդհանուր ժողովը Ատենապետն։

Դ. Ամեն ընկեր՝ Գրադահին ստա-
րադրութիւն տալով՝ կրնայ ստանալ
այն գիրքը զոր կարգաւ կ'ուզէ՝ աւուր
պայմանաւ. եթէ գրքին վնաս մը պատ-
ճառէ՝ գինը վճարել կը պարտաւորի:
Բաժանորդ չեղող անձ մը վկայուս-
նութեանց համար օրը 10 փարայ տեա-
րակի մը վճարելու պայմանաւ կրնայ
ստանալ. այն պայմանաւ որ վնասած
գրքին ստակն ալ վճարէ:

Ե. Երբ ընկերութիւնը գիրք ըն-
դունի իբրեւ նուէր, մի մաքուր ցու-
ցակի մէջ կ'արձանագրէ նուիրատուի
և գրքին անունը:

Զ. Գործադիր ժողովը պարտաւոր
է չորս ամիսը անգամ մը հաշիւ տալ
ընդհանուր բաժանորդաց ՚ի վարժա-
րանի, ուր է թանգարանն:

Է. Գործադիր ժողովն երկու տա-
րի պաշտօն կը վարէ և այն կանոնա-
գիրն մինչեւ երկու տարի գործադրե-
լի է անխափօխ:

Յանչուսած ՚ի կանոնագիրն:

Ա. Բաժանորդներէն հաւաքեալ
դրամներն տօկոտով չը տրուին. այդ
միշտ դոյացած գումարով գիրք առ-
նուի կամ բերել տրուի:

Բ. Վարձով կտրագցուած գրեանց
արդիւնքը՝ թանգարանի, ընկերու-
թեան տոմարի և այլն ծախուց պիտի
յատկանայ:

Գ. Ընկերութեան շրջանը երբ լը-
րանայ և ընկերութիւնը ցրուիլ ուզէ,
այն առեն ազբատ տղայոց ընծայ ե-
ղած գիրքերն ընկերութեան հաշուէն
պիտի ղեղձուին և զանազան անձերէ
թանգարանի նուէր եղած գրեանք
գպրոցին պիտի յատկանան. միայն բա-
ժանորդաց ստակովն առնուած գրքե-
րէն իւրաքանչիւրի վճարած ստակին

չափ գիրք պիտի տրուի, որոց գներն
արդէն յայտնի են:

1877 Յունիս 1

յետիտ

Խմբագրեաց

Տ. Վարժ. Արեւան:

Արդէն մի համաշխարհական ճրչ-
մարտութիւն է, որ բարոյական եւ
մատուր զօրութիւնը շատ բարձր և
գեր ՚ի վեր է նիւթական զօրութենէն.
որոյ վրայ աշխարհի սկիզբէն մինչեւ
ցայսօր միշտ կանգնած է իւր յաղթա-
նակը բարոյական զօրութիւնն. մէկդի
թողլով այլազան բաղմամբիւ հզօր և
աշխարհաստան ազգաց այն անհեր-
քելի ճշմարտութենէն կրած դառն
փորձերն, միայն մեր Ազգի անցեալն ու
ներկայն եթէ աչքի առջեւ բերելու
լինիմք և անցելոյն ու ներկային այս
մեծ տարբերութեան պատճառները
ուշագրութեամբ քննելու լինիմք, կրը-
նամք պարզապէս տեսնել որ նոյն ճրչ-
մարտութեան դառն փորձը մեր Ազ-
գին եւս կրած է շատ մեծ վնասներով.
քանզի Հայ Ազգն որ երբեմն իւր թա-
գաւորական հարստութեամբ եւ զի-
նուորական զօրութեամբ անցելոյն քա-
ղաքականութեան մէջ բաւական նշա-
նաւոր տեղ գրաւած էր երբեմն Աստ-
րեատանի, երբեմն Հռովմէական եւ
երբեմն Պարսկական աշխարհաստան
և գոռ բանակներուն իսկ դիմագրա-
ւելով իւր նիւթական կամ զինուորա-
կան զօրութեան մեծութեամբը, այ-
սօր մի այնպիսի անկեալ և ակար կա-
ցութեան մէջ կը գտնուի, որ ՚ի շա-
րս ազգութեանց բնաւ նշանակու-
թիւն չունի և այս դառն վիճակէն ա-
զատուելու համար ուրիշ ամենեւին
հնար չը կայ, բայց ՚ի իւր աշխատու-
թենէն եւ ժամանակի պահանջմանց
հետեւելէն, հետզհետէ իւր ներ-
քին կեանքը, բարոյական զօրութիւնը

կողմերից Զանքէն, եւ այս ուրիշ բանով չը լինիր, բայց եթէ Ազգային բարեկարգ վարժարաններու եւ այլ բարոյական օգտակար կրթարաններու հաստատութեամբ:

Գեռ եւս մեր խօսքը չը վերջացուցած կը փութամք նաեւ նուիրել մեր շնորհակալութիւնը Կոստանդնուպօլսոյ Արարատեան աղգասէր ընկերութեան, որ գաւառացի աղքատ եւ անձեռնհաս Ազգայնոց լուսաւորութեան և յուսալադիմութեան ձեռքն տու լինելու գովելի եռանդով, գրքով եւ վարժապետով կ'օգնէ նոցա կարօտութեանը, որոյ ուշադրութենէն յուսամք թէ չը վրիպիր Նզդեսիոյ նորակազմ ընկերութիւնն եւս, որն որ որքան իւր սրտի զգացմամբ նոյնչափ եւս իւր նիւթական վիճակի անձկութեան պատճառաւ արժանի է համակրութեան և օգնութեան, որուն զօրութիւն յարատեւութիւն և հաստատութիւն մալթեղով կը վերջացնեմք մեր խօսքը:

Գ. Ս. Շահանէ-ան:

ԱՍՏՂԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՄՈՂՈՐԱԿՆԵՐ

Արեգական, լուսոյ և ջերմութեան այս անհուն վստարանին բոլորտիրը, տարբեր հեռաւորութեամբք եւ ժամանակի տարբեր պարբերական շրջաններով կը դառնան շատ մը երկրորդական աստղեր, որոցմէ է և մեր երկիրը: Այս մարմինները մերթ առանձինն, և մերթ ընկերացեալ խումբերով՝ այնչափ տարբեր աշխարհներ կը ձեւացնեն,

որ կ'արժէ նոցա տարածութիւններն, հեռաւորութիւնները, շարժումները, ձեւը, յորինուածը և բնական կազմութիւնը մասնաւոր ուսման մը, կամ քննութեան մը նիւթ ընել: Ուստի արեգական վերայ, որ մեր դրութեան կեդրոնն է, և մեր կենաց ու կենդանութեան գլխաւոր պատճառը, ըստ բաւականին խօսելէն յետոյ, կը մնայ մեզ այժմ խօսիլ մոլորակաց վերայ:

Գիտողութեան հաւաքած այն բազմադիմի երեւոյթները, որոց թէաւրոնը այս աշխարհներն են, անդադար տեղի ունենալով մեր աչաց առջեւ, ոչ միայն մեզ պիտի ծանօթացնեն ամբողջ դրութեան մեքենականութիւն, այլ և ձեռնտու պիտի ըլլան մեզ ըստ կարելոյն թափանցել այս մարմնոց իւրաքանչիւրին յատուկ գործարանաւորութեան մանրամասնութեանց:

Երբ զօրաւոր հեռադէտներով դիտեմք, մոլորակաց ձեւերէն, անոնց վերայ դիպած պատահարներէն և բըծերէն անպատճառ պիտի հետեւցունեմք, թէ մոլորակը կը դառնան իրենց վերայ. ոչ միայն այսչափ, այլ նաեւ պիտի կարողանամք մինչեւ անգամ ուրոյն անոնց մակերեւութին վերայ տըւընջեան և գիշերոյ տեւողութիւնը: Ոլորտներու ձեւը և տարածութիւնները, և թաւալմանց տեւողութիւնները պիտի տան մեզ ճիշդ տեղեկութիւններ իւրաքանչիւր մոլորակի տարւոյն վերայ, եղանակաց փոփոխութեանց վերայ, նոցա պարբերական շրջանաց եւ անհաւասար տեւողութեանց վերայ: Կլիմայի փոփոխութիւններէն ալ մասամբ պիտի իմանամք հակման այն աստիճանը, զոր ունի իւրաքանչիւր մոլորակի թաւալման աղեղը այն մակարթակին վերայ, որոյ մէջ մոլորակը կը դառնայ արեգական բոլորակք: